

«Αστικοί χώροι πρασίνου. Μία συγκριτική μελέτη.»

Ομάδα εργασίας 2019-2020: Ειρήνη-Αγάπη Λόλα, Αναστασία Τσίτου, Σοφία-Αναστασία Χαραλαμπίδου, Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης, Τάξη Β΄
Κυριακή Αλεξανδρή, Ελένη Γεωργίου, Μαριάννα Γρατσία, Δήμητρα Καπίδου, Στέλλα-Μαρία Στυλιανού, Αναστασία Χαραλαμπίδου, Πολύμνια Χρηστίδου
Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης, Τάξη Γ΄

Ομάδα εργασίας 2021-2022: Αικατερίνη Αραμπατζή, Ηλέκτρα-Ευαγγελία Μητακίδου, Μακρίνα Σαββουλίδου, Μιχαέλα-Χριστίνα Χαμαλίδου
Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης, Τάξη Γ΄
Ειρήνη-Αγάπη Λόλα, Αναστασία Τσίτου, Σοφία-Αναστασία Χαραλαμπίδου
Αρσάκειο Λύκειο Θεσσαλονίκης, Τάξη Α΄
Ελένη Γεωργίου, Μαριάννα Γρατσία, Δήμητρα Καπίδου, Στέλλα-Μαρία Στυλιανού, Αναστασία Χαραλαμπίδου, Πολύμνια Χρηστίδου
Αρσάκειο Λύκειο Θεσσαλονίκης, Τάξη Β΄

Υπεύθυνοι Καθηγητές: Στυλιανός Μπούτσικας, Όλγα-Μαρία Ντίνα, Βασίλειος Ι. Τεμπερεκίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το αστικό πράσινο δεν είναι απλά το συμπλήρωμα μιας πόλης, αλλά το ζωογόνο τμήμα της. Ο άνθρωπος ως μέρος της βιόσφαιρας, δηλαδή του φυσικού περιβάλλοντος όπου εντοπίζεται η ζωή, έχει αντιληφθεί την ανάγκη χώρων πρασίνου στα αστικά κέντρα. Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη πρασίνου σε μια πόλη, αλλά απαιτείται και η αρμονική αλληλεπίδρασή του με το υπόλοιπο ανθρωπογενές περιβάλλον της, στοιχείο απαραίτητο για τη βιώσιμη ανάπτυξή της. Η καταγραφή των χώρων αστικού πρασίνου στην πόλη της Θεσσαλονίκης, όπως και σε άλλες μεγάλες ελληνικές πόλεις, υποδεικνύει μια προβληματική κατάσταση, σε σχέση με εκείνη που επικρατεί σε άλλα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα.

ΓΕΝΙΚΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ

Στις σύγχρονες κοινωνίες η πλειοψηφία των ανθρώπων ζει σε μεγάλα αστικά κέντρα, αποκομμένη από τη φύση, τα οποία είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένα και χαρακτηρίζονται από ρύπανση (ηχορύπανση...) και ένα μονότονο, μουντό, επιβαρυσμένο αστικό περιβάλλον. Το υποβαθμισμένο αυτό περιβάλλον επηρεάζει την ψυχοσωματική υγεία των ανθρώπων σε μεγάλο βαθμό.

Ο άνθρωπος ως μέρος της βιόσφαιρας έχει αντιληφθεί την ανάγκη και την αξία των χώρων πρασίνου στα αστικά κέντρα. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνεται από πλήθος ερευνών, οι οποίες αναδεικνύουν τη σημασία του αστικού πρασίνου στη βελτίωση των κλιματικών και ατμοσφαιρικών συνθηκών και συνολικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Στη βιβλιογραφία το αστικό πράσινο χρησιμοποιείται με διαφορετικές ορολογίες, όπως πράσινοι ελεύθεροι χώροι, πράσινοι κοινόχρηστοι χώροι, ανοικτοί χώροι, πράσινοι υπαίθριοι

χώροι. Στην εργασία μας θα υιοθετήσουμε τον όρο του αστικού πρασίνου εννοώντας τους πράσινους ελεύθερους χώρους που συναντώνται στην έκταση του αστικού ιστού μιας πόλης.

ΟΦΕΛΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΣΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Το φυσικό περιβάλλον μιας πόλης παίζει σημαντικότατο ρόλο στην ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών της, στη βελτίωση του μικροκλίματος της πόλης, αλλά και στη φυσιογνωμία της μέσω της αισθητικής αναβάθμισής της. Αν θέλαμε να συνοψίσουμε τις θετικές επιδράσεις του αστικού πρασίνου στην έκταση μιας πόλης θα μπορούσαμε να τις κατατάξουμε σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές.

Αναλυτικότερα:

- Το αστικό πράσινο μειώνει την ατμοσφαιρική ρύπανση δεσμεύοντας το διοξείδιο του άνθρακα και απελευθερώνοντας οξυγόνο στην ατμόσφαιρα. Ταυτόχρονα, εξασφαλίζει σκίαση εξομαλύνοντας τις ακραίες μεταβολές της θερμοκρασίας. Επιπλέον, ρυθμίζει την ποιότητα και ποσότητα των υδάτων, απορροφώντας ποσότητες βρόχινων νερών, με αποτέλεσμα την προστασία των κατοίκων από πλημμύρες. Τέλος, τα δένδρα λειτουργούν ηχομονωτικά, μειώνοντας τα επίπεδα ηχορύπανσης.
- Το αστικό πράσινο βελτιώνει την κοινωνική ζωή των πολιτών, καθώς ευνοεί την εκδήλωση κοινωνικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, μέσω των οποίων βελτιώνεται η ψυχολογία τους.
- Το αστικό πράσινο, ως χώρος αναψυχής, αποτελεί πόλο έλξης για επισκέπτες συμβάλλοντας στην οικονομία μιας πόλης, με παράλληλη άνοδο της αγοραστικής αξίας της περιοχής και συνολικό αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος της Πολιτείας από τους χώρους αυτούς.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η δασική και η πολεοδομική νομοθεσία καθώς και κάποια άρθρα του Συντάγματος ασχολούνται με την προστασία και αξιοποίηση του αστικού πρασίνου. Δεν υπάρχει σαφής ορισμός για τις εκτάσεις αστικού πρασίνου, αλλά υπάγονται στον ορισμό των κοινόχρηστων χώρων. Συγκεκριμένα αναφέρεται πως ιδιωτικοί δρόμοι, πλατείες και άλλοι χώροι κοινής χρήσεως που έχουν καταληφθεί με οποιοδήποτε νόμιμο ή μη τρόπο και βρίσκονται μέσα σε εγκεκριμένα σχέδια πόλεων θεωρούνται ως κοινόχρηστοι χώροι της Πολιτείας.

Στο άρθρο 24 του Συντάγματος της Ελλάδας, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί καθήκον του Κράτους και ανεπιφύλακτο δικαίωμα τού κάθε πολίτη και απαγορεύεται οποιαδήποτε αλλαγή χρήσης των ελεύθερων αστικών χώρων (πάρκα και άλση).

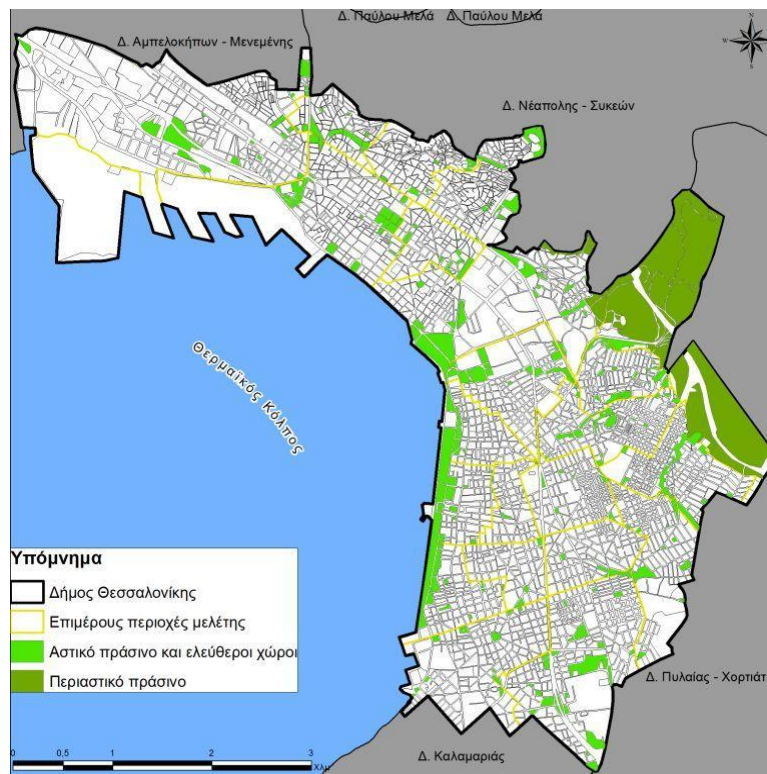
Οι πρωτοβουλίες και οι οδηγίες της ΕΕ, δεν αφορούν μεμονωμένα τους αστικούς χώρους πρασίνου αλλά τους συμπεριλαμβάνουν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αφορά τον αστικό χώρο, δίνοντας τη δυνατότητα στις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις να θέσουν τις δικές τους προτεραιότητες. Αυτό εκλαμβάνεται από μερικούς ως υποτίμηση της αξίας των χώρων πρασίνου στα αστικά κέντρα. Με βάση τις προαναφερθείσες προτεραιότητες και μέσω συνεργασιών οι Τοπικές Αρχές μπορούν να αξιοποιήσουν χρηματοδοτικά προγράμματα, εθνικά και τομεακά, που παρέχει η ΕΕ (ΚΠΣ, INTERREG κ.λπ.) για να δώσουν ώθηση στην αστική ανάπτυξη.

ΑΣΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕ ΆΛΛΑ ΜΕΓΑΛΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Θα μπορούσαμε να γυρίσουμε, σχεδόν, έναν αιώνα πίσω, στο 1917, και στη μεγάλη πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης, η οποία θα μπορούσε να αλλάξει αποτελεσματικά την όψη της πόλης. Δεν το κάναμε και περιοριστήκαμε στα μεταπολεμικά χρόνια.

Εξαιτίας του φαινομένου της αστυφιλίας, της εγκατάλειψης της υπαίθρου από τον αγροτικό πληθυσμό και της μόνιμης εγκατάστασης του σε μεγάλα αστικά κέντρα, από τη δεκαετία του 1950 και μετά, ο αστικός ιστός της Θεσσαλονίκης επεκτάθηκε, χωρίς να υπάρξει σχεδιασμός και πρόβλεψη για χώρους πρασίνου. Το αποτέλεσμα είναι οι χώροι αυτοί να είναι λίγοι στον αριθμό, μικροί σε έκταση και χωρίς λογική διασπορά.

Σύμφωνα με μελέτη, του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ), η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο στην πόλη της Θεσσαλονίκης είναι πάρα πολύ μικρή, 1,6 τετραγωνικό μέτρο. Σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας μελέτης η Θεσσαλονίκη καλύπτεται κατά 77% από κτίρια, κατά 19% από ασφαλτοστρωμένους δρόμους και μόλις ένα 4% αποτελείται από πράσινο και ελεύθερους χώρους. Λεπτομερέστερη και εκτενέστερη επιστημονική μελέτη που δημοσιεύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 από τη Συντονιστική Επιτροπή Επιστημονικών Συλλόγων για την Προστασία του Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης, ο μέσος όρος για το πολεοδομικό συγκρότημα ήταν 2,73 τετραγωνικά μέτρα πρασίνου ανά κάτοικο, αναλογία περίπου τέσσερις φορές μικρότερη από το κατώτατο διεθνώς παραδεκτό όριο, που είναι 10 τ.μ. ανά κάτοικο. Τα τελευταία 40 χρόνια, παρουσιάστηκε αύξηση του πληθυσμού κατά περίπου 40%, ενώ υπολογίζεται πώς αυτό το χρονικό διάστημα, η έκταση των ελεύθερων και πράσινων χώρων μειώθηκε κατά 20%. Άρα ο μέσος όρος έφτασε περίπου στο 1,6 τ.μ. ανά κάτοικο. Το νούμερο αυτό εμφανίζεται ιδιαίτερα ανησυχητικό, γιατί με βάση τον πληθυσμό της πόλης και τις κλιματολογικές συνθήκες, σύμφωνα με μελέτη του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, το πολεοδομικό συγκρότημα έπρεπε να έχει αναλογία 20 τ.μ. πρασίνου ανά κάτοικο. Με άλλα λόγια το νούμερο αυτό εμφανίζεται 12 φορές μεγαλύτερο από την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στην πόλη.

Εικόνα 1: Αστικοί και περιαστικοί χώροι πρασίνου του Δήμου Θεσσαλονίκης

Σε κάποιες μελέτες, τα ποσοστά πρασίνου εμφανίζονται μεγαλύτερα, γιατί συνυπολογίζεται το κομμάτι του Σέιχ-Σου (Εικόνα 1) και άλλοι χώροι πρασίνου που βρίσκονται κοντά στην πόλη (περιαστικοί χώροι). Η καταγραφή των χώρων αστικού πρασίνου στην πόλη της Θεσσαλονίκης, όπως και σε άλλες μεγάλες ελληνικές πόλεις, υποδεικνύει μια προβληματική κατάσταση, σε σχέση με εκείνη που επικρατεί σε άλλα αστικά κέντρα ανά τον κόσμο (Πίνακας 1).

Πόλη	Αναλογία χώρων πρασίνου ανά κάτοικο (τ.μ. ανά κάτοικο)
Ουάσινγκτον	50
Μονπελιέ	35
Λιουμπλιάνα	28
Χάγη	27,7
Άμστερνταμ	27
Βιέννη	20
Δουβλίνο	16
Σόφια	14
Βερολίνο	13
Ρώμη	9
Λονδίνο	9
Τίρανα	7
Κωνσταντινούπολη	5
Αθήνα	2,55
Θεσσαλονίκη	1,6

Πίνακας 1: Αναλογία χώρων πρασίνου ανά κάτοικο σε μεγάλα αστικά κέντρα

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η κατάσταση σύμφωνα με τα προαναφερθέντα στοιχεία, έγκυρων επιστημονικών μελετών, καταγράφεται δύσκολη. Είναι άραγε αναστρέψιμη; Μήπως η πυκνή δόμηση και η πολύ μικρή έκταση των ελεύθερων χώρων δε μας αφήνουν περιθώριο επιλογών;

Ως αυριανοί ενήλικοι πολίτες θέλουμε να ζούμε σε πιο πράσινες πόλεις και πιστεύουμε πως αυτό είναι εφικτό. Για τον λόγο αυτόν προτείνουμε:

- Να τοποθετηθεί πράσινο, κατόπιν σχεδιασμού, στους κοινόχρηστους χώρους (σχολεία, εκκλησίες, βιβλιοθήκες, νοσοκομεία κ.ά.).
- Να χρησιμοποιηθούν τα παλιά στρατόπεδα, που έχουν μετεγκατασταθεί εκτός πόλης, ως πάρκα.
- Να εμπλουτιστούν όλες οι οδοί με κατάλληλες δενδροστοιχίες.
- Να τοποθετηθεί πράσινο στις ταράτσες και στους ακάλυπτους χώρους μεταξύ των πολυκατοικιών.
- Να τροποποιηθεί ο Οικοδομικός Κανονισμός έτσι ώστε να υποχρεώνει τους κατασκευαστές των κτιρίων να προβλέπουν την ύπαρξη μόνιμων εγκαταστάσεων χώρων πρασίνου.

- Να μετατραπούν όλοι οι ανοιχτοί δημόσιοι χώροι σε πάρκα.
- Να χρησιμοποιηθεί η τεχνογνωσία γεωπόνων και δασολόγων για την επιλογή φυτευτικού υλικού, κατάλληλου για αστικά περιβάλλοντα.
- Να ευαισθητοποιηθούν οι κάτοικοι, έτσι ώστε να συμβάλλουν στη βελτίωση του αστικού πρασίνου (π.χ. ενημέρωση, κίνητρα, εθελοντισμός κ.λπ.).

Τέλος, αποκλειστικά και μόνο μιλώντας για την πόλη μας, προτείνουμε ένα τμήμα της έκτασης της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης (ΔΕΘ) να μετατραπεί σε μητροπολιτικό πάρκο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη μεταφορά της ΔΕΘ εκτός πόλης. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως η έκταση στο κέντρο της Θεσσαλονίκης που φιλοξενεί τη ΔΕΘ περιλαμβάνει έκταση 175.820 τ.μ., εκ των οποίων περίπου 10.000 τ.μ. καλύπτει το Αλεξάνδρειο Αθλητικό Μέγαθρο Θεσσαλονίκης (Παλαί ντε Σπορ). Από τα 165 στρέμματα που απομένουν, στο σημερινό Εκθεσιακό Κέντρο, το 42% της έκτασης καλύπτεται από κτίρια, το 50% είναι χώροι κυκλοφορίας και το 8% που απομένει «ελεύθερο» λειτουργεί ως υπαίθριο πάρκινγκ.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

“Τρία είναι τα κύρια στοιχεία της πολεοδομίας: Φως, πράσινο, Ήλιος.”.

(Λε Κορμπυζιέ, 1887 - 1965)

[Ο Σαρλ-Εντουάρ Ζανρέ-Γκρι, γνωστός ως Λε Κορμπυζιέ, ήταν Γαλλοελβετός αρχιτέκτονας, διάσημος για τη συνεισφορά του σε αυτό που καλείται σήμερα μοντερνισμός. Ήταν πρωτοπόρος στις θεωρητικές μελέτες του σύγχρονου σχεδίου και αφιερώθηκε στην παροχή των καλύτερων συνθηκών διαβίωσης για τους κατοίκους των συσσωρευμένων πόλεων.]

ΠΗΓΕΣ

1. Χρήστες Α.Π.Θ. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://users.auth.gr/tsitsoni/files/gr/35.pdf> [Προσπελάστηκε: 24-01-2020].
2. Χρήστες Α.Π.Θ. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://users.auth.gr/tsitsoni/files/gr/13.pdf> [Προσπελάστηκε: 24-01-2020].
3. Ζάγκας, Θ. (1998) Συμβολή του αστικού και περιαστικού πρασίνου στην ποιότητα ζωής μας. *Πρακτικά Ημερίδας Πράσινο και Τοπική Αυτοκυοίκηση. ΓΕΩΤΕΕ*, Παράρτημα Ανατολικής Μακεδονίας, Καβάλα, σ. 33-40.
4. Ντάφης, Σ. (1993) Οικολογικά αποτελέσματα της αστικής και περιαστικής Δασοκομίας. *Πρακτικά Συμποσίου «Αρχιτεκτονική Τοπίου Αστικών Υπαίθριων Χώρων»* 1-3 Απριλίου, Θεσσαλονίκη, σ. 97-113.
5. Πούλιου, Α. (2007) Διαχείριση χώρων αστικού πρασίνου. Ο ρόλος τους στην αστική ανάπτυξη. *Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής ανάπτυξης. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.
6. Αλεξίου, Ε. (2017) Αστικό πράσινο και σύνδεση με το δομημένο περιβάλλον της πόλης: η περίπτωση της Βίλας Ζωγράφου. *Μεταπτυχιακή εργασία, Μεταπτυχιακό Πολεοδομίας-Χωροταξίας*. ΕΜΠ, Αθήνα.
7. Αρσενίου, Δ. (2010) Αστικό πράσινο & Δίκτυα πρασίνου στις σύγχρονες πόλεις: Πιλοτική εφαρμογή δικτύου πρασίνου στην πόλη του Βόλου. *Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Μηχανικών*

Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής ανάπτυξης. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

8. *TEE/TKM*. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://tkm.tee.gr/wp-content/uploads/2018/02/4.pdf> [Προσπελάστηκε: 25-01-2020]

9. *DOCPLAYER*. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://docplayer.gr/44070558-Shediazontas-gia-mia-prio-asfali-poli-ena-poleodomiko-shedio-prolipsis-kai-diaheirisis-seismikon-katastrofon-gia-to-dimo-thessalonikis.html> [Προσπελάστηκε: 26-01-2020]

10. *inside story*. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://insidestory.gr/article/mellon-deth-eidiko-horiko-shedio> [Προσπελάστηκε: 26-01-2020]

11. *Γνωμικολογικόν*. Ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1740> [Προσπελάστηκε: 27-01-2020]

12. *Βικιπαίδεια*. Ηλεκτρονική διεύθυνση: https://el.wikipedia.org/wiki/Λε_Κορμπυζιέ [Προσπελάστηκε: 27-01-2020]